

## **CİNAYƏT HÜQUQU**

### **QANUNSUZ OLARAQ TRANSPLANTASIYA MƏQSƏDİLƏ MEYİTDƏN ORQAN VƏ YA TOXUMALARIN GÖTÜRÜLMƏSİ**

**Jalə Qənbərova\***

#### **Xülasə**

*İnsan orqan və ya toxumalarının transplantasiyası şəxsiyyətin tamlığına, bütövlüyünə müdaxilənin bir növüdür. Bu müdaxilə müvafiq tələblər çərçivəsində həyata keçirildikdə hüquqa uyğun qəbul edilir və şəxsiyyətin hüquqlarına, həyat və sağlamlığına təcavüz kimi xarakterizə edilmir. Lakin son illərdə orqan və ya toxumaların köçürülməsinin getdikcə daha geniş viusət alması, tibbi imkanların inkişafı, insanların sağlamlığının bərpası üçün orqan və toxumaların nəql olunmasına ehtiyacın artması və s. amillər insan orqan və ya toxumalarının qanunsuz olaraq transplantasiya məqsədilə götürülməsinə, orqan və ya toxumaların ticarətinin genişlənməsinə gətirib çıxarmışdır. Buna görə də bir çox dövlətlərdə, o cümlədən ölkəmizdə bu sahəni tənzimləyən hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Məqalədə transplantasiya məqsədilə qanunsuz olaraq meyit donor orqanlarının götürülməsi əməli cinayət hüququ çərçivəsində təhlil olunur.*

***Açar sözlər:** transplantasiya, donor orqanlar, meyit donor, canlı donor, orqanların alqı-satqısı, beyin ölümü*

Bir çox ölkələrin qanunvericiliyində olduğu kimi, Azərbaycan qanunvericiliyin də insan orqan və ya toxumalarının müəyyən şərtlər daxilində və qaydalara uyğun transplantasiyası hüququayğun hesab edilmiş, bununla bağlı xüsusi müvafiq qanunvericilik aktları qəbul edilmişdir. Belə ki, 1999-cu ildə “İnsan orqan və (və ya) toxumalarının transplantasiyası” haqqında 726-IQ nömrəli AR Qanunu qəbul edilmiş, daha sonra 2022-ci ilin yanvar ayının 1-dən qüvvəyə minən “İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası” haqqında 189-VIQ nömrəli AR Qanunu ilə həmin Qanun qüvvədən düşmüş hesab edilmişdir. Yeni Qanun əvvəlki Qanundan fərqli olaraq, bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirilmiş, canlı donordan və meyit donordan orqan və toxumaların götürülməsi qaydaları və şərtləri ətraflı şəkildə müəyyənləşdirilmişdir.

İnsan orqan və toxumalarının qanunvericiliyin tələblərinə zidd olaraq insan orqan və ya toxumalarının transplantasiyası cinayət əməli hesab edilərək Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi (CM) ilə kriminallaşdırılmışdır. Belə ki, bu əməl CM-in “Şəxsiyyət əleyhinə olan cinayətlər” bölməsinin “Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər” fəslinin 137-ci maddəsində “İnsan orqan və toxumalarının alqı-satqısı və onların transplantasiya məqsədi ilə götürülməsinə məcbur etmə” adı ilə qeyd olunmuşdur. Sözügedən maddədə adından da göründüyü kimi, 2 ayrı cinayət əməli (insan orqan və toxumalarının alqı-satqısı və zor tətbiq etməklə və ya zor tətbiq etmə hədəsi ilə insan orqan və ya toxumalarının transplantasiya məqsədi ilə götürülməsinə məcbur etmə) nəzərdə tutulmuş-

---

\* Bakı Dövlət Universitetinin Cinayət hüququ və kriminologiya kafedrasının doktorantı

dur. Lakin, qeyd olunan maddədə meyiddən qanunsuz olaraq orqan və toxumaların götürülməsi kriminallaşdırılmamışdır.

Azərbaycan qanunvericiliyindən fərqli olaraq, Türkiyənin cinayət qanunvericiliyində, 2004-cü il tarixli 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “orqan və ya toxuma ticarəti” adlanan 91-ci maddəsində qanunsuz olaraq canlı donordan donor orqanlarının götürülməsi ilə yanaşı, hüquqa zidd olaraq, meyiddən belə orqanların götürülməsi də krimanllaşdırılmış və bu əmələ görə bir il müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzası nəzərdə tutulmuşdur. Oxşar təcrübə Müstəqil Dövlətlər Birliyinin üzvlərindən olan Qazaxıstan, Belarusiya kimi dövlətlərin qanunvericiliyində də mövcuddur. Adı çəkilən ölkələrin qanunvericiliyində meyit donordan qanunsuz olaraq orqan və ya toxumaların götürülməsi ictimai məənəviyyat əleyhinə olan cinayətlər sırasında ayrıca cinayət tərkibi kimi nəzərdə tutulmuşdur. Hüquq ədəbiyyatına görə ölkəmizdə meyit donordan qanunsuz olaraq donor orqanların götürülməsi bir qayda olaraq, CM-in 245-ci maddəsi ilə ictimai məənəviyyat əleyhinə cinayət hesab edilən “qəbir üzərində təhqiredici hərəkət” əməli ilə tövsif edilir. [4, s.357]

“İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 16-cı maddəsində qeyd olunur ki, digər tibbi üsullarla və meyit donor orqanları vasitəsilə insan həyatının xilas edilməsi və ya sağlamlığının bərpaı mümkün olmadıqda resipiyentə canlı donordan donor orqanların transplantasiyasına yol verilir. Həmin Qanunun tələblərinə görə resipiyent dedikdə müalicə məqsədilə donor orqanı köçürülən şəxs başa düşülür. Normanın məzmunundan da göründüyü kimi ilk olaraq öncəlik meyiddən götürülən donor orqanlarının transplantasiyası yolu ilə resipiyentin həyatını xilas etməyə verilir. Yalnız son çarə kimi canlı donordan donor orqanlarının köçürülməsindən istifadə olunur. Meyiddən hansı donor orqanların götürülməsinin mümkünlüyü, meyiddən donor orqanlarının götürülməsinə dair ümumi qaydalar sözügedən Qanunda ətraflı göstərilmişdir. Meyit donorun anlayışı “İnsan orqan və ya toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda transplantasiya məqsədilə götürülən, bioloji ölüm və ya beynin bütün funksiyalarının tam dayanması və geridönməz prosesləri qeydə alınmış bir yaşına çatmış şəxs kimi verilmişdir.

Meyiddən donor orqanlarının götürülməsində ən önəmli məsələ ölüm anının təsbit edilməsidir. Bütün dünyada qəbul olunmuşdur ki, bir kimsənin ölmüş sayıla bilməsi üçün beynin bütövlükdə tam şəkildə fəaliyyətini dayandırması lazımdır. Bu səbəblə ürək döyüntüləri davam etsə belə, beynin funksiyalarını itirdiyi halda insan ölmüş hesab edilir. [6, s.185] Qanunda qeyd olunur ki, meyiddən transplantasiya məqsədi ilə orqanların götürülməsi yalnız “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş tələblər nəzərə alınmaqla bioloji ölümün və ya beyin ölümünün baş verməsi barədə həkim konsiliumunun qərarı və tibb müəssisəsinin rəhbərinin razılığı ilə həyata keçirilir. Donorun ölüm anının təsdiqində həkim-

transplantoloqun və transplantasiya üzrə koordinatorun iştirakı qanunla qadağan edilmişdir.

Meyiddən qanunsuz olaraq donor orqanlarının götürülməsi cinayət əməli hesab edirik ki, ictimai mənəviyyət əleyhinə törədilən cinayət kimi qiymətləndirilməlidir. Əməlin ictimai təhlükəliliyi ondan ibarətdir ki, sözügedən əməlin törədilməsi nəticəsində cəmiyyətin mənəvi əsasları pozulur, ölmüş şəxsin qohumlarına mənəvi zərər vurulur. Çünki burada cinayət tərkibinin bilavasitə obyektı ictimai əxlaqdır. Məlumdur ki, doğum ilə qazanılan şəxsiyyət hüquqları ölüm ilə sonlanmış olur. Ancaq ölüm gerçəkləşsə də bəzi şəxsiyyətə bağlı dəyərlər hələ də qorunmağa davam edir. Məsələn, şəxsin sağlığında dəfn ediləcəyi yeri bildirməsi, öldükdən sonra cəsədinin elmi tədqiqat məqsədilə istifadə olunmasını və ya orqan və toxumalarının digər ehtiyacı olan şəxslərə köçürülməsini istəməsi və ya istəməməsi bir qayda olaraq şəxsin ölümündən sonra nəzərə alınır. Bu dəyərlərin qorunması ölünün yaxınlarının ölüyə olan hörmətindən, sevgisindən irəli gəlir. İnsan orqan və ya toxumalarının transplantasiyası sahəsində mövcud qanunvericilik də orqan donorluğu və transplantasiya zamanı meyit donorun cəsədinə ehtiramlı münasibət göstərilməsi prinsipini ehtiva edir.

Qanunsuz olaraq meyiddən transplantasiya məqsədilə orqan və toxumaların götürülməsi əməlinin predmetini ölmüş şəxsin öz funksiyasını qoruyub, saxlayan orqan və ya toxumaları təşkil edir. Qanunun 1-ci maddəsinə görə **insan orqanları** dedikdə şəxsiyyətin xarakterik xüsusiyyətlərini müəyyən etməyən anatomik struktur vahidi, **insan toxumaları** dedikdə isə insan orqanının eyni mənşəyə, quruluşa və funksiyaya malik hüceyrə və hüceyrəarası maddələr qrupu başa düşülür. Sözügedən Qanunun 6.2-ci maddəsinə görə meyiddən yalnız transplantasiya məqsədilə ürək, ağciyər (ürək-ağciyər kompleksi), böyrəklər, qaraciyər, mədəaltı vəzi, mədə, bağırsaqlar, uşaqlıq, yuxarı və aşağı ətraflar, sümüklər, dəri-fassiya-əzələ kompleksi və onların seqmentləri, sümük iliği, gözün buynuz qişası və kök hüceyrələri götürülə bilər.

Qeyd olunan cinayət tərkibinin obyektiv cəhəti dedikdə isə qanunsuz olaraq meyidin donor orqanlarının götürülməsi başa düşülür. Bu əməl aşağıdakı hərəkətlərlə icra olunur:

- 1) transplantasiya və ya başqa istifadə üçün insan meyidinin orqan və toxumalarının qanunsuz çıxarılması;
- 2) insan meyidinin orqan və toxumalarının digər bir şəxsə transplantasiyası.

Qeyd olunan hərəkətlər edildiyi andan əməl başa çatmış hesab olunur.

Meyiddən orqan və toxumaların götürülə bilinməsi üçün ölümün təsbitindən sonra ən önəmli məsələ donor orqanların götürülməsinə razılığın olub-olmadığıdır. Belə bir razılığın olması bir yandan orqan və toxumaların köçürülməsini gözləyən xəstəyə yaşamaq haqqı verirsə, digər bir yandan da ölünün yaxınlarının meyit üzərindəki haqlarının pozulmasının qarşısını alır.

Dünyada meyitdən donör orqanların götürülməsinə razılığa dair sistemlər 2 cür qruplaşdırılır:

1. Aşkar icazə sistemi (opting in)
2. Ehtimal olunan icazə sistemi və ya razılıq prezumpsiyası (opting out)

Ehtimal olunan icazə sistemi və ya razılıq prezumpsiyasına görə yaşadığı müddətdə ölümündən sonra orqan və toxumalarının götürülməsinə etiraz etməyən hər kəs donör olaraq qəbul edilir. Aşkar icazə sistemində isə şəxsin həyatdaykən ölümündən sonra orqan donörlüğüna icazə verdiyi halda transplantasiya gerçəkləşdirilə bilər. Belə bir razılıq yoxdursa, ölünün seçimini müəyyənləşdirmək üçün şəxsin ən yaxınına müraciət edilir. Başqa sözlə desək, şəxs sağlığında özünü donör olaraq görüb, qeydə aldirmamışdırsa, o meyit donör olaraq qəbul edilmir. [9, s.2533]

Ancaq dünya ölkələri öz hüquq sistemində iki sistemdən birini seçib tətbiq etmək yerinə hər iki sistemin özünəməxsus xüsusiyyətlərini daşıyan digər sistemləri seçib tətbiq etmişlər. Bu baxımdan doktrinada üçlü sistem nəzərdən keçirilir.

1. İradə sistemi
2. Etiraz sistemi
3. Məcburiyyət sistemi

**İradə sistemini** mənimsəyən ölkələrdə ölən şəxsdən donör orqanların götürülə bilməsi şəxsin sağlığında orqan və toxumalarının götürülməsinə razılığını açıqlamış olmasına əsaslanır. Əgər şəxs sağlığında bununla bağlı öz münasibətini bildirməmişdirsə, hər hansı açıqlama verməmişdirsə, ikinci mərhələyə keçilir və artıq yaxınlarının icazəsi alınır. [3, s.125] Razılıq və anlaşma sistemi olaraq da adlanan bu sistemin ən qatı versiyasında yalnızca donörün sağlığında vermiş olduğu razılığa baxılır və o razılıq əsas qəbul edilir. Məsələn, Yaponiyada 1997-ci ildə qəbul olmuş müvafiq qanunvericilik aktında yalnız donörün sağlığında verdiyi razılığa əsasən transplantasiyanın həyata keçirilə biləcəyi müəyyənləşdirilmişdi. 2010-cu ildə isə mövcud qanun bir qədər mülayimləşdirildi və yaxınların icazəsi nəzərə alınmağa başladı. [5, s.144] Hər nə qədər ən ideal variant ölünün sağlığında açıqlamış olduğu icazəyə əsaslanaraq transplantasiyanın həyata keçirilməsinin mümkünlüyü olsa da, bunun tam olaraq həyata keçirilməsi mümkün deyildir. Çünki insan orqan və ya toxumalarının transplantasiyası ilə bağlı kifayət qədər maarifləndirilmə işləri aparılmır və insanlar müəyyən məsələlərə görə donör orqanların transplantasiyasına laqeyd yanaşırlar. Ona görə də əksər ölkələr daha iradə sisteminin daha yumuşaq variantı olan ölünün yaxınlarının da fikrinin alınmasını qəbul etmişdir. Almaniya, İngiltərə, Hollandiya, Türkiyə də bu sistemi qəbul edən ölkələrdəndir.

Digər bir sistem olan **etiraz sistemində** isə həyatda olduğu müddətdə şəxsin özünün, ölümündən sonra isə yaxın qohumlarının əksinə bir bəyan irəli sürməməsi halında, hər öləndən orqan və toxumaların götürülə biləcəyinin mümkünlüyü nəzərdə tutulur. [5, s.145] Başqa sözlə, etiraz sistemində şəxsin

özünün həyatda olduğu müddətdə və ya öldükdən sonra yaxın qohumlarının etirazı yoxdursa ölənlə şəxsin donor olduğu qəbul edilir. Avstriya, Belçika, Finlandiya, İspaniyada bu sistem mənimsənilmişdir. [11, s.259] Etiraz sistemi hər nə qədər resipiyent tərəfindən avantajlı olsa da, donorun və yaxınlarının mənfəətlərini poza bilmək ehtimalı olması baxımından tənqid olunur.

**Məcburiyyət sisteminə** görə isə ölümdən donor orqanların götürülməsinə bilməsi üçün mütləq şəkildə həyatda olduğu dövrdə şəxsin özünün və ya öldükdən sonra yaxınlarının razılığının olmasına ehtiyac yoxdur. Burada resipiyentin mənfəəti əsas götürülür. Başqa sözlə, məcburiyyət sisteminə ölmüş şəxslərin mütləq şəkildə donor olduğu qəbul edilir. Məsələn, yaxın zamanlara qədər Çində bu sistem mövcud idi və edam olunacaq məhkumların özünün və ya yaxınlarının icazəsi alınmadan orqan və toxumaları transplantasiya məqsədilə istifadə olunurdu. [8, s.2247]

Ölkəmizin qanunvericiliyində, ümumi olaraq iradə sistemi qəbul edilsə də, bəzi hallarda məcburiyyət sisteminə də yol verilir. Belə ki, birbaşa olaraq Qanunda qeyd olunur ki, şəxs sağlığında donor orqanların transplantasiyasına, tədris və elmi məqsədlərlə istifadə edilməsinə Qanunda nəzərdə tutulmuş qaydada yazılı razılığını bildirərsə, ölümündən sonra onun donor orqanları transplantasiya, tədris və elmi məqsədlərlə istifadə olunma bilər. Şəxs sağlığında orqan donorluğu ilə bağlı Qanunda nəzərdə tutulmuş qaydada yazılı razılığını bildirmədikdə, ölümündən sonra yaxın qohumlarının yazılı razılığı ilə onun orqanlarının transplantasiya, tədris və elmi məqsədlə götürülməsinə yol verilir. Qanunun müddəaları çərçivəsində yaxın qohum dedikdə arvad (ər), yetkinlik yaşına çatmış övladlar, valideynlər, qardaş, bacı nəzərdə tutulur. İlk olaraq, yazılı razılıq vermək hüququ ölənlə şəxsin ərinə (arvadına) verilir. Burada digər bir məsələ, faktiki dini nikah münasibətlərində yaşayan, lakin aralarında rəsmi olaraq nikah qeydə alınmayan şəxslərlə bağlıdır. Qanunvericiliyin müddəalarına uyğun olaraq, şəxs ər (arvad) kimi yalnız rəsmi nikah olduqda tanınır. Ancaq burada mənəvi məsələləri nəzərə alaraq, doktrinada aralarında rəsmi nikah deyil, kəbin bağlanmış şəxslər barəsində də belə bir razılığın alınmalı olduğu qeyd edilir. [7, s.91] Digər bir məsələ, şəxsin əri (arvadı) olmadıqda, donor orqanların götürülməsinə razılığın onların yetkinlik yaşına çatmış övladlarından alınan zaman övladlar arasında yaranan fikir ayrılığına bağlıdır. Doktrinada bununla bağlı 2 fərqli yanaşma vardır. 1-ci yanaşma şəxsin öldükdən sonra orqan və ya toxumalarının götürülməsi üçün bütün övladların razılığının olmalı olduğunu dəstəkləyir. Belə olan halda bütün övladlar razı olsa da, bir övladın narazı olduğu halda həmin övladın da fikri nəzərə alınır və transplantasiya həyata keçirilmir. [10, s.287] Digər bir fikrə görə isə əgər şəxsin bir neçə övladı varsa bu zaman birinin razı olması kifayətdir. Burada əsas götürülən resipiyentin mənfəətidir.

Əgər meyidin övladları da yoxdursa, bu zaman valideynlərin, valideynlər olmadıqda isə qardaş, bacıların fikri əsas götürülür. Şəxs sağlığında donorluqdan

yazılı şəkildə imtina etdikdə, ölümündən sonra onun meyitindən transplantasiya məqsədilə orqanların götürülməsinə yol verilmir.

Türkiyə Qanunvericiliyində isə ölüdən orqan və toxumaların götürülməsinə razılıq alınmasında qanunda nəzərdə tutulan ardıcılığı gözləməklə meyidin ölüm anında yanında olan şəxslərin fikrinə üstünlük verilir.

Qanunda nəzərdə tutulmuşdur ki, qəza və təbii fəlakət nəticəsində beyin ölümü baş verdikdə sağlığında donorluqdan yazılı şəkildə imtina etməyən və razılıq vermək üçün bu Qanunun 21.2-ci maddəsində göstərilən qohumu olmayan şəxslərin meyitindən transplantasiya məqsədilə orqanların götürülməsinə yol verilir. Bu da fikrimizcə, müəyyən mənada məcburiyyət sistemini ehtiva edir.

Cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Cinayəti törədən şəxs transplantasiya və ya başqa məqsədlər üçün insan meyitinin orqan və ya toxumalarını qanunsuz olaraq çıxardığını bilir və bunu arzulayır.

Əməlin məzmunu həm də xüsusi məqsədin məcburi olmasını nəzərdə tutur. Burada məqsəd götürülən orqan və ya toxumaların transplantasiya üçün istifadə edilməsidir. Əks halda belə bir məqsəd olmadıqda, qanunsuz olaraq meyitdən donor orqanların götürülməsi digər cinayət əməli kimi, məsələn, meyit üzərində təhqiredici hərəkət kimi qiymətləndiriləcəkdir.

Cinayətin subyektivi ümumdür, 16 yaşına çatmış istənilən şəxs bu cinayətin subyektivi ola bilər.

Qeyd olunan əmələ ağırlaşdırıcı hallar da şamil edilə bilər:

1. Bir qrup şəxs, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədildikdə;
2. Qulluq mövqeyindən istifadə etməklə
3. Təkrar törədildikdə

Əməlin öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi cinayətin xüsusi subyektivi də nəzərdə tutur. Məsələn burasındadır ki, yalnız müvafiq təhsili, iş təcrübəsi olan və müvafiq qurumda müəyyən vəzifə tutan mütəxəssis tibbi texnologiyanın tələblərinə uyğun olaraq insan meyidindən orqan və toxumaları bacarıqla çıxara bilər.

#### **İstinadlar:**

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 30 dekabr 1999-cu il tarixli 787-IQ nömrəli
2. “İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 20 oktyabr 2020-ci il tarixli 189-VIQ nömrəli
3. Akıncı Şahin, Türk Özel Hukuku’nda İnsan Kökenli Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar, Ankara, 1996. s. 125;
4. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası. II Hissə. CM-in 190-353-cü maddələrinin şərhli. F.Y.Səməndərov. “Hüquq Yayın evi”, Bakı – 2016, s. 763
5. Atamer Yeşim M., “Ölüden Organ Naklinin Beraberinde Getirdiği Bazı Hukuki Sorunlar”, Milletlerarası Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan, S. 1-2, Y. 1999-2000, s. 125-155.
6. Bayraktar Köksal, Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, İstanbul, 1972.

7. Cihan, Ali Hulki, “Ölmüş Vericiden Organ ve Doku Nakline İlişkin Hukuki Esaslar”, BÜHFD, C. 1, S. 2, 2015, s. 89-97.

8. Sharif, A./Singh, M. Fiatarone/Trey, T./Lavee, J., “Organ Procurement From Executed Prisoners in China”, American Journal of Transplantation, Vol. 14, Iss. 10, 2014, s. 2247-2248. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25059474/> E.T: 13.02.2021.

9. Rosenblum Amanda M./ Horvat Lucy D./Siminoff Laura A./Prakash Versha/Beitel Janice/Garg Amit X. “The Authority Of Next-Of-Kin in Explicit and Presumed Consent Systems for Deceased Organ Donation: An Analysis of 54 Nations”, Nephrology Dialysis Transplantation, Vol. 27, Iss. 6, 2012, s. 2533. <https://academic.oup.com/ndt/article/27/6/2533/1937357> E.T

10. Zevkliler Aydın, “2238 Sayılı Yasa Kapsamında Organ-Doku Nakli Kavramı ve Hukuki Sorunlar”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, Ankara, 2000, s. 277-303.

11. Zeytin Zafer, “Organ Naklinde Kişinin Kendi ve Başkasının Geleceğini Belirleme Hakkı”, Organ ve Doku Naklinde Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Sorunları-I. Uluslararası Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul, 2007, s. 251-264.

## НЕЗАКОННОЕ ИЗЪЯТИЕ ОРГАНОВ ИЛИ ТКАНЕЙ ИЗ ТРУПА ДЛЯ ТРАНСПЛАНТАЦИИ

**Жала Ганбарова\***

### **Резюме**

*Трансплантация органов или тканей человека является одной из форм вмешательства в неприкосновенность личности. Такое вмешательство является правомерным при осуществлении в рамках соответствующих требований и не характеризуется как посягательство на права, жизнь и здоровье личности. Однако в последние годы все большее получение распространения трансплантации органов или тканей, развитие медицинских учреждений, потребность в трансплантации органов и тканей для восстановления здоровья человека и др. факторы привели к незаконному изъятию органов или тканей человека для трансплантации и расширению торговли органами или тканями. Поэтому во многих странах, в том числе и в нашей стране приняты правовые акты, регулирующие эту сферу. В статье анализируется незаконное изъятие трупных донорских органов для трансплантации в рамках практического уголовного права.*

**Ключевые слова:** трансплантация, донорские органы, трупный донор, живой донор, купля-продажа органов, смерть мозга.

## İLLEGAL REMOVAL OF ORGANS OR TISSUES FROM CORPSES FOR TRANSPLANTATION

**Zhala Ganbarova\*\***

### **Abstract**

*The transplantation of human organ or tissue is a type of interference in the integrity of personality. This kind of interference is not characterized as aggression on the person's rights, life and health and accepted as lawful when it is executed within the framework of the law as part of the relevant requirements. However, in recent years, widespread increase in the transfer*

---

\* Докторант кафедры уголовного права и криминологии Бакинского государственного университета

\*\* Ph.D Student, Baku State University

*of organ or tissues, the development of medical opportunities, growing demand for transportation of organ and tissue for restoration of human health and other different factors have led to the expansion of the illegal transplantation and trade of human body or tissues. Therefore, as in many countries, legal acts regulating this area were adopted in our country. The interpretation of this action leads to uncertainty. In this regard, the article analyzes the illegal removal of donor organs from corpses for transplantation within the framework of criminal law.*

**Keywords:** *transplantation, donor organs, organ or tissue, corpse donor, live donor, organ trade, brain death.*